

IV.512.299.2015.BB

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze

Wśród problemów obecnie analizowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich badany jest zakres uprawnień komornika w ramach cywilnego postępowania egzekucyjnego: zgłaszający skargi sygnalizują Rzecznikowi, że organ egzekucyjny kieruje do nich żądania, dla których trudno znaleźć jednoznaczne oparcie w przepisach prawa.

Otóż zdaniem Rzecznika w obecnym stanie prawnym wątpliwa jest możliwość wezwania przez komornika strony postępowania egzekucyjnego do osobistego stawiennictwa w określonym miejscu, w tym – w kancelarii komornika. Tymczasem częstą praktyką organów egzekucyjnych jest wzywanie do kancelarii stron postępowania (w szczególności dłużnika) w celu złożenia wyjaśnień, przy czym wezwania te są obwarowane licznymi rygorami, których umocowanie ustawowe jest co najmniej dyskusyjne.

Jednym z takich rygorów jest zagrożenie karą grzywny: niestawiennictwo w kancelarii komorniczej organ egzekucyjny traktuje jako odmowę złożenia wyjaśnień, sankcjonowaną grzywną. Istotnie, za odmowę złożenia wyjaśnień uczestnik postępowania może zostać ukarany grzywną do 2000 zł, wymierzaną na podstawie art. 762 § 1 kpc (dotyczy to także odmowy złożenia wyjaśnień na podstawie art. 801 kpc: O. Marcewicz, *Komentarz do art. 801 kpc*, [w:] A. Jakubecki (red.), *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, LEX 2015). Jednak należy

wskazać, że ustawa przewiduje możliwość ukarania za odmowę złożenia wyjaśnień, a nie za samo niestawiennictwo. Należy przyjąć taką interpretację art. 762 § 1 kpc – tym bardziej, że zgodnie z art. 760 § 2 kpc wyjaśnienia strony mogą zostać złożone na piśmie.

W innych sprawach, badanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich, komornik wzywał stronę do osobistego stawiennictwa informując jednocześnie, że „w przypadku niezgłoszenia się komornik może zarządzić komisyjne otwarcie drzwi mieszkania z udziałem asysty Policji oraz ślusarza w trybie art. 814 kpc” (Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Krakowa – Nowej Huty), względnie: „w przypadku niestawienia się na wezwanie komornik, na mocy art. 814 kpc, zarządzi otwarcie mieszkania na koszt Pana przy pomocy ślusarza i funkcjonariuszy Policji, co skutkować będzie dodatkowymi, wysokimi kosztami egzekucyjnymi, które obciążają dłużnika” (Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sosnowcu).

Ponownie, stosowanie rygoru w postaci otwarcia i przeszukania mieszkania nie znajduje podstaw na tym etapie egzekucji; jak stanowi art. 814 § 1 kpc, czynności te mogą być dokonane dopiero wówczas, jeżeli „cel egzekucji tego wymaga”. Należy zatem przyjąć, że komornik może zastosować przewidziane w tym przepisie środki przymusu np. wówczas, gdy dłużnik nie zapewnia dostępu do rzeczy ruchomych, bądź utrudnia dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości – otwarcie i przeszukanie mieszkania zmierza bezpośrednio do pokonania tych przeszkód. W literaturze przedmiotu podkreśla się także, że „czynności określone w art. 814 kpc (komornik) podejmuje dopiero ostatecznie, tj. gdy wcześniejsze czynności nie przyniosły spodziewanych rezultatów albo gdy wiadomo, że jest to jedyny skuteczny sposób zakończenia postępowania (...). W szczególności komornik powinien najpierw wezwać dłużnika do spełnienia świadczenia, wydania rzeczy lub dokumentu, które w egzekucji mają być odebrane, i dopiero po bezskutecznym wezwaniu może przystąpić do czynności określonych w art. 814 kpc (A. Stangret – Smoczyńska, Komentarz do art. 814 kpc, teza 2, [w:], J. Gołaczyński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, LEX 2012).

Trudno zatem przyjąć, że wezwanie dłużnika do stawiennictwa w kancelarii (dla którego brak wyraźnych podstaw prawnych, o czym niżej) powinno być opatrzone rygorem owych – podejmowanych w ostateczności – surowych środków prawnych.

Należy w tym miejscu podkreślić, że wątpliwa jest przede wszystkim sama możliwość wezwania do stawiennictwa, stosowanego przez organ egzekucyjny: za każdym razem, gdy kodeks postępowania cywilnego przewiduje możliwość wezwania danej osoby do osobistego

stawiennictwa, to kompetencję do takiego działania formułuje wprost – co więcej, jest ona obwarowana możliwością ukarania za nieusprawiedliwione niestawiennictwo (przy czym jest to kara właśnie za niestawiennictwo, wyodrębniona od sankcji za odmowę składania wyjaśnień lub zeznań: art. 262 oraz art. 274 i 276 kpc, art. 287 kpc, art. 429 kpc, art. 475 kpc) bądź przymusowym doprowadzeniem (por. art. 574 i 575 kpc). Jest też zasadą, że w postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia wezwanie do osobistego stawiennictwa stosuje sąd (w trakcie wyjawienia majątku: art. 916 i 917 § 2 kpc).

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizował problem praktyki stosowanej przez komorników Prezesowi Krajowej Rady Komorniczej; wedle stanowiska przedstawionego przez Wiceprezesa Rady w dniu 3 listopada 2015 r. (kopia pisma w załączeniu), w istocie, komornik nie może stosować wobec strony przymusu w celu jej doprowadzenia (aby złożyła wyjaśnienia), jednak „według treści art 762 kpc w przypadku nie stawienia się i nie złożenia wyjaśnień komornik może wyłącznie ukarać stronę (w tym dłużnika) grzywną, przy czym nałożenie grzywny nie jest spowodowane nie stawieniem się na wezwanie komornika, lecz jest konsekwencją nie złożenia stosownych wyjaśnień”.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie podziela powyższego poglądu – jak była o tym mowa wyżej, kodeks wyraźnie odróżnia niestawiennictwo od odmowy składania wyjaśnień. Co więcej, przedstawione powyżej sprawy wskazują na to, że rygor grzywny nie jest jedynym stosowanym przez komorników.

W ocenie Rzecznika, przedstawione powyżej działania komorników naruszają zasadę legalizmu, przewidzianą przez art. 7 Konstytucji RP; komornik, jako organ egzekucyjny (art. 758 kpc), może działać tylko w ramach kompetencji przewidzianych w ustawie. Za niedopuszczalne należy uznać wymierzanie kary grzywny za niezastosowanie się do wezwania komornika do osobistego stawiennictwa, a także otwarcie i przeszukanie mieszkania w takiej sytuacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich dostrzega jednak konieczność współdziałania stron z organem egzekucyjnym: zapewne w praktyce nierzadkie są sytuacje, w których dłużnik jest całkowicie bierny, nie odbiera korespondencji, nie można go też zastać w miejscu zamieszkania – na takie okoliczności wskazują przedstawiciele Krajowej Rady Komorniczej. Co więcej, komornik niejednokrotnie ma prawo stosować dolegliwe środki w celu wymuszenia określonej postawy i działań dłużnika: do takich środków należą te omawiane wcześniej, a przewidziane w art. 762 § 1 kpc oraz art. 814 kpc.

Z tych względów wydaje się celowe wprowadzenie takiej regulacji, która będzie przewidywała obowiązek stawiennictwa stron na wezwanie komornika oraz – ewentualnie – rygor związany z niezastosowaniem się do takiego wezwania. Jednoznaczne określenie kompetencji organu egzekucyjnego w tym zakresie po pierwsze, może usprawnić egzekucję sądową, po drugie, pozwoli dłużnikom na uniknięcie stosowania surowych, nieproporcjonalnych rygorów, przewidzianych np. w art. 814 kpc. Z kolei komornicy unikną zarzutu, iż „rozciągają” swoje kompetencje ponad regulację ustawową.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. jedn.: Dz. U. z 2014 r., nr 1648 ze zmian.) uważam za zasadne poddanie pod rozagę Pana Ministra jednoznacznego uregulowania kompetencji komornika w zakresie wzywania do stawiennictwa stron postępowania egzekucyjnego. Będę wdzięczny za poinformowanie Rzecznika o zajęтым w tej sprawie stanowisku.

W załączeniu przesyłam korespondencję Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezesem Krajowej Rady Komorniczej, przedstawiającą stanowisko Rady w przedstawionej sprawie.

Załącznik 2

Z poważaniem